

**Формування креативності як складової педагогічної майстерності
майбутніх вчителів фізико-математичних дисциплін у процесі вивчення
іноземної мови.**

Сучасний розвиток української держави зумовлює підвищені вимоги до якісного потенціалу педагога, який би міг виховати всебічно розвинену творчу особистість, здатну вільно орієнтуватись у навколишньому світі, пристосовуватися до нових умов та вміти вирішувати нові завдання, які перед нами ставить суспільство. Але для цього вчитель сам повинен бути орієнтиром для учнів. Тому особливої цінності набувають педагоги, які здатні творчо і нестандартно сприймати навколишній світ, аналізувати сутність явищ та зв'язки між ними, а також на базі цього аналізу вміти створювати нові і непередбачені ідеї. Ще В.О.Сухомлинський зазначав: “Творчістю є діяльність, в яку людина вкладає немовби частинку своєї душі, і чим більше вона вкладає, тим багатшою стає її душа. Процес творчості характерний тим, що творець самою працею своєю і її наслідками справляє величезний вплив на тих, хто поряд з ними” [4: 507]. Отже, в сучасних умовах проблема формування творчої особистості вчителя як складової педагогічної майстерності набуває особливої актуальності, і завдання вищого педагогічного навчального закладу – створити умови для формування та розвитку інтелектуального потенціалу кожного студента.

Питання психолого-педагогічної сутності креативності та її формування у майбутніх педагогів знаходить своє відображення у дослідженнях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців (Ю.П. Азарова, К. Ангеловські, Л.Б. Білієнка, В.І. Загвязинського, І.А. Зязюна, М.В. Демінчука, В.Л. Худякова, Я.А. Пономарьова, Н.В. Кічука, П.І. Шевченка, Б.Д. Красовського, Т.М. Титаренка,

Б.С. Кобзаря, В.О. Сластьоніна, С.О. Сисоєвої, О.Є. Антонової та багато інших.)

Поняття “креативність” або “творчість” неоднозначно розглядається у сучасній науці. Український педагогічний словник трактує *творчість* як продуктивну людську діяльність, здатну породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення [3: 326]. Т.М. Титаренко зазначає, що це “побудова суб’єктивного творчого світу зі своїм простором і часом, розвиток уявної внутрішньої картини світу” [5]. Академік І.А. Зязюн, розглядаючи елементи у структурі педагогічної майстерності, використовує саме термін **креативність** як одну із педагогічних здібностей. На його думку, *креативність* – це “здатність до творчості, спроможність генерувати незвичні ідеї, відходити від традиційних схем, швидко розв’язувати проблемні ситуації”[1: 34].

Отже бачимо, що креативність передбачає створення нових ідей, проєктів, незалежно від роду діяльності людини, а поняття “*педагогічна творчість*” безпосередньо реалізується в навчальному процесі. Дослідник О.Є. Антонова зазначає, що “будь-яка діяльність вважається творчою, якщо її продукт характеризується новизною, що може мати як об’єктивний, так і суб’єктивний характер. У *педагогіці* таким продуктом можуть бути нові навчальні технології, форми, методи навчання і виховання, зростання педагогічної майстерності вчителя. Педагоги розуміють поняття творчості в професійній діяльності по-різному: як науково-експертну роботу, як продукт комбінування відомих методів навчання та створення інноваційних методик, як використання відомого досвіду в нових умовах тощо” [13: 63]. Н.Петровська вважає, що “педагогічна творчість учителя характеризується також комплексом якостей і особистісних рис – спостережливості, самостійності, вольової напруги, активного логічного мислення, багатої уяви та творчих здібностей” [11: 49], а С.Гончаренко додає, що “педагогічна творчість стосується різних сторін діяльності вчителя – проведення навчальних занять, роботи над організацією колективу учнів, вироблення стратегії і тактики педагогічної

діяльності з метою оптимального виконання завдань всебічного розвитку особистості” [3: 326].

Креативність є складовою педагогічної майстерності будь-якого вчителя незалежно від того, який предмет він викладає. Тому окремі аспекти проблеми формування креативності вчителів-предметників висвітлюються у дослідженнях в галузі викладання:

- фізико-математичних дисциплін (М.А. Віднічук, О.С. Домінський, В.А. Ткаченко, К.В. Недялкова та ін.);
- іноземних мов (Л.О. Мільто, Л.В. Засєкіна, В.В. Баркасі, Осінська І.С. та ін.);
- початкових класів (Д.Г. Іванова, Л.В. Кекух, Н. Петровська та ін.);
- мистецьких дисциплін (Т.П. Агапова, В.М. Москалюк, Н.Є. Колєсник та ін.).

Незважаючи на інтенсивне дослідження цієї проблеми, стан готовності студентів до творчої праці залишається, на наш погляд, на недостатньому рівні, особливо коли ідеться про майбутніх вчителів точних дисциплін: фізики, математики, інформатики. Опитування, яке було нами проведено серед студентів I-III курсів фізико-математичного факультету ЖДУ засвідчило, що близько 70% студентів все ще знаходяться в рамках негативних стереотипів щодо необхідності прояву креативних здібностей в своїй майбутній педагогічній діяльності, відчувають труднощі при розв’язанні творчих завдань, проявляють пасивність або навіть намагаються відхилитись від таких видів роботи, що вимагають інтенсивної розумової діяльності та прояву індивідуальних креативних якостей. Про це свідчать деякі висловлювання студентів, наприклад: “Математика – конкретна наука і не вимагає від вчителя створення чогось кардинально нового, головне – добре володіти матеріалом”; “Для мене краще розв’язати десять прикладів, ніж зробити одне завдання, де потрібно щось вигадувати”; “Творчі завдання цікаві, але вимагають багато часу і зусиль” тощо. Разом з тим багато студентів розуміють важливість розвинення креативності і мають бажання це робити, але не впевнені у своїх можливостях: “В мене немає фантазії” або “Я ніколи цього не робив”. Тож дуже важливо створити такі умови, які б стимулювали майбутніх вчителів фізико-

математичних дисциплін до розвитку креативних здібностей та створювали атмосферу успіху та активного творчого пошуку. Це завдання є комплексним і повинно реалізовуватись на протязі всього навчально-виховного процесу в університеті: як у процесі викладання навчальних дисциплін, так і під час проведення виховних заходів.

Однією із дисциплін, яка, на наш погляд, має реальні можливості для створення таких умов є *іноземна мова*. Специфіка навчання іноземної мови на неспеціальних факультетах педагогічних університетів, зокрема на фізико-математичному, полягає в професійній спрямованості навчання та необхідності інтеграції іноземної мови з іншими дисциплінами циклу. Атмосфера іншомовного спілкування виконує роль того “ланцюжка” між поняттями, які є предметом розгляду та вивчення різних дисциплін, починаючи від професійно-орієнтованих, таких як фізика, математика, інформатика та методика їх викладання, і закінчуючи гуманітарними та соціально-економічними, такими як філософія чи світова культура. При цьому іноземна мова виступає не стільки як мета, скільки як засіб навчання.

Разом з тим наші дослідження показали, що на сучасному етапі потенціал іноземної мови в навчально-виховному процесі використовується недостатньо. Провідною метою навчання іноземної мови на неспеціальних факультетах залишається практична, яка передбачає опанування студентами практичних навиків та умінь на рівні, достатньому для здійснення іншомовного спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі в типових ситуаціях та опрацювання фахової літератури. Що стосується виховної, освітньої та розвиваючої мети, вони реалізуються не в повній мірі, хоча саме через реалізацію даних цілей відбувається процес оволодіння досвідом пошуково-творчої діяльності, усвідомлення суті явищ навколишнього світу і зв'язків між ними та формування творчої особистості в цілому. Про це свідчить і аналіз сучасних підручників для фізико-математичних факультетів педагогічних університетів, структура яких зорієнтована в основному на виконання репродуктивних вправ і майже не передбачає творчих завдань

(Гречина О. В., Миронова Е. П. Пособие по английскому языку для математических факультетов педагогических вузов, Ямпольский Л. С., Ятель Г. П., Реголянт Е. Е. Учебник английского языка, Сикорская Н. П. Английский язык для физиков та ін.) Все вищесказане свідчить про *актуальність* нашого дослідження на необхідність подальшої розробки даної теми.

На наш погляд, є декілька напрямків, через які можна стимулювати студентів до креативної діяльності:

1) використання пошуково-творчих завдань під час аудиторних занять та самостійної роботи – складання колажів, постерів, газет, журналів, рекламних та методичних проектів тощо;

2) проведення нестандартних занять – занять-конференцій, занять-екскурсій, занять-рольових ігор, занять-змагань, бінарних занять;

3) участь студентів у дослідницької діяльності: міжнародних проектах, науково-практичних студентських конференціях тощо.

Наведемо приклади реалізації цих напрямків на фізико-математичному факультеті Житомирського державного університету для спеціальностей “Математика та фізика”, “Математика та інформатика”, “Фізика та математика”.

Так, прикладами *пошуково-творчих завдань* можуть бути наступні:

Завдання 1 “Конкурс Web-сайтів”. Тема: “Інтернет”.

– Прочитайте інтерв’ю з людиною, яка нещодавно відкрила свій власний Web-сайт [14: 199]. Уявіть, що у вас також є така можливість. Складіть рекламу вашого Web-сайту за такою схемою:

Ім’я власника сайту _____

Назва сайту _____

Тема _____

Адреса сайту _____

Основний зміст _____

Відмінності від аналогічних сайтів _____

– Ознайомтесь з аналогічними рекламними проектами ваших одногрупників та виберіть з них три найкращих, на вашу думку.

Завдання 2 “Приховане число”. Тема: “Натуральні числа”.

– Подивіться на ці малюнки [8: 335].. Кожен з них “приховує” своє число.

Знайдіть, які малюнки відповідають цим числам – 224, 246, 398, 531, 429, 101.

“Намалюйте” свої числа та опишіть їх. Ваші одногрупники повинні відгадати, яке число ви описуєте.

Прикладом *нестандартного заняття* може служити бінарне заняття, визнаними ознаками якого є наявність двох навчальних груп і двох викладачів цих груп. Такий режим роботи дає змогу завдяки нетрадиційності і новизні залучити студентів до активної творчо-пізнавальної діяльності, активізувати навчання шляхом використання таких режимів роботи як викладач 1 – викладач 2 – студенти або викладач – асистент викладача – студенти, розвинути творче мислення шляхом експериментування, пошуку зв’язків і закономірностей в межах вивченого матеріалу, розвинути абстрактне мислення за допомогою наочності, роздаткового матеріалу і технічних засобів навчання, значно інтенсифікувати процес навчання за рахунок економії часу та застосування інноваційних технологій.

Конкретні розробки таких занять були представлені нами в наукових публікаціях журналу “Навчай і навчайся” за 2001–2004 роки.

Прикладами залучення студентів до *дослідницької діяльності* можуть бути участь у міжнародних студентських конференціях, в тому числі у Інтернет- конференціях під егідою міжнародної організації TESOL в Україні, участь у Інтернет-проекті “Друг по листуванню” (E-pal project), в рамках якого студенти налагодили зв’язки з Трансатлантичним коледжем (Гонолулу, штат Гаваї, США) та листуються через E-mail зі студентами з Франції, Японії та США.

Підсумовуючи вищесказане, варто додати, що формування креативних здібностей є процес складний, але дуже цікавий. Він передбачає подальше вивчення психологічно-педагогічної сутності творчості, мотивів, які є стимулом дії механізмів творчості та розробку технології поетапного формування відповідних здібностей.

Список використаної літератури:

1. Педагогічна майстерність: Підручник /І. Я. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. Я. Зязюна. 2-ге вид., допов. і перероб. – К.: Вища шк., 2004. – 422с.
2. Дубасенюк О.А., Семенюк Т.В., Антонова О.Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: Монографія. – Житомир: Житомирський держ. пед. ун-т, 2003. – 192с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу: Вибрані твори: У 5т. – К.: Рад. Школа, 1976. – Т. 1. – 637с.
5. Психологія життєвої кризи / Відп. ред. Т.М. Титаренко. – К.: Агропромвидав України, 1998. – 348с.
6. Професійно-методична підготовка вчителя іноземних мов у педагогічному університеті : Навч. посібник. /Уклад. Л.В. Калініна, І.В. Самойлюкевич, Л.І. Березенська. – К.: Пед. думка, 2000. – 124 с.

7. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах., - К., Ленвіт, 1999р. – 319 с.
8. Матюгин И. Ю., Чакаберия Е. И., Рыбникова И. К., Слоненко Т.Б., Мазина Т.Н. Как запоминать цифры. – Д.: Сталкер, 1997. – 444с.
9. Осінська І.С. Проблема готовності майбутніх учителів до формування творчої особистості учнів// Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2004. – № 19. – С. 194-197.
10. Сисоєва С.О. Проблема педагогічної творчості вчителя: пошуки та перспективи// Професійна підготовка педагогічних працівників. – Київ-Житомир: Житомирський держ. пед. ун-т, 2000. – С. 16-24.
11. Петровська Н. Формування креативності вчителя початкових класів у колективній творчій діяльності// Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні. – Житомир: Житомирський держ. пед. ун-т, 2000. – С. 49-51.
12. Яцина І. Дослідницька діяльність як чинник формування особистісних креативних якостей школяра// Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні. – Житомир: Житомирський держ. пед. ун-т, 2000. – С. 303-304.
13. Антонова О.Є. Система роботи з обдарованими учнями у закладах нового типу// Науково-методична співпраця в системі університет – середній та вищий навчальний заклад. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – С. 54-63.
14. Мільто Л. О. Формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя в процесі професійної педагогічної підготовки: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. — К., 2001. — 20 с.
15. Eric H. Glendinning, John McEwan “Oxord English for Information Technology”. Published by Oxford University Press, Great Clarendon Street, Oxford OX 6DP, 2002. – 215с.

